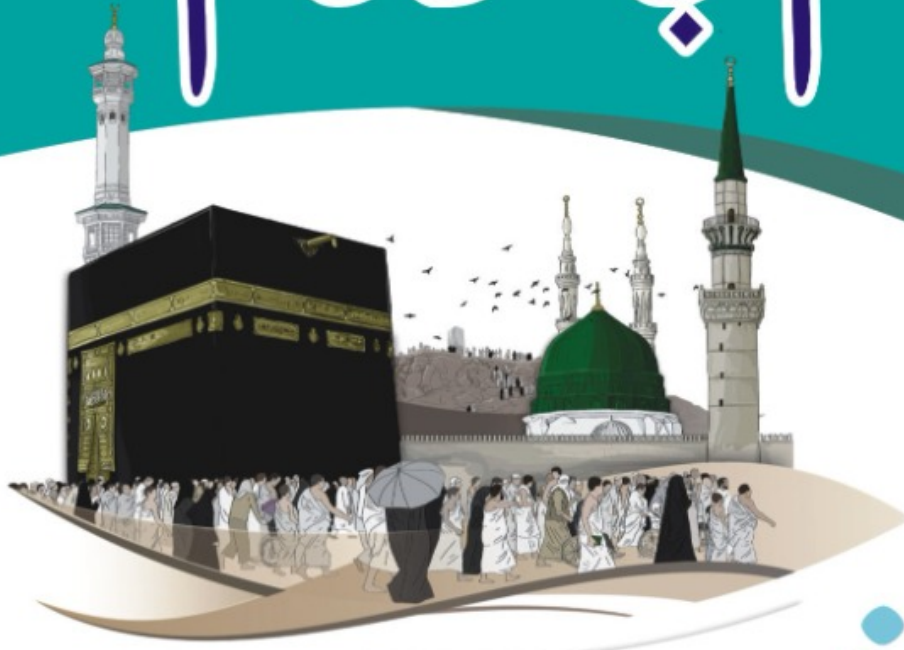

مربوط به احکامات حج و عمره کتاب عام فہم و مفید

حج و عمرہ قدم بہ قدم

پسند فرمودہ:

ابومعاویہ مولانا محمد ایاز صاحب

مترجم:

بنت عبدالفتاح بدخشی

فهرست مضامین

۱	اهمیت و فضیلت حج و عمره
۶	فوائد حج
۷	نوعیت سفر حج
۸	احرام و شرائط آن
۱۰	طواف کعبه
۱۳	برکات و اثرات حج
۱۴	حج یک عبادت اجتماعی است
۱۵	شرائط حج
۱۸	طریقه عمره (افعال و اجمالی خاکه عمره)
۱۸	ایام ممنوع عمره
۱۹	هفت کارهای ممنوع عمره
۲۱	عمره قدم به قدم
۲۱	آمدگی احرام
۲۱	احرام بستن
۲۲	پابندی های احرام
۲۲	حاضری در حرم شریف
۲۳	آمدگی طواف
۲۵	دعا های طواف
۲۷	سعی شروع
۲۸	حلق یا قصر
۲۸	طواف نفلی
۲۹	چند مقامات مکه معظمه
۳۱	حج (احکام مختصر حج)

۳۱	فرائض حج و واجبات حج
۳۱	اقسام حج
۳۲	ماه های حج
۳۲	روزهای حج
۳۲	اقسام طواف
۳۳	اقسام وقوف
۳۳	کارهای ممنوع در حج و عمره
۳۴	دعاهای مسنون حج و عمره
۳۹	تفصیل حج قدم به قدم
۳۹	۸ ذی الحجّه (روز اول حج)
۴۱	۹ ذی الحجّه (روز دوم حج)
۴۳	۱۰ ذی الحجّه (روز سوم حج)
۵۰	۱۱ ذی الحجّه (روز چهارم حج)
۵۱	۱۲ ذی الحجّه (روز پنجم حج)
۵۱	۱۳ ذی الحجّه، اختیار قیام و رمی
۵۴	زیارت مدینه منوره
۵۵	آداب حاضری مدینه منوره
۵۹	چند مقامات مدینه منوره
۶۰	واپسی از مدینه طیبه
۶۲	وسائل ضروری برای سفر حج
۶۴	هدایات ضروری
۶۷	فهرست وسائل که از مکه مکرمه باید منی برده شود

بسم الله الرحمن الرحيم
اهمیت و فضیلت حج و عمره

حج یکی از مهمترین ارکان اسلام است، ارشاد باری تعالی است
(۱) **وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا ۚ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفِيْرٌ عَنِ الْعٰلَمِيْنَ** - [آل عمران: ۹۷]

ترجمه: حج این مکان (یعنی بیت الله) برای الله بر ذمه مردم (فرض) است (اما بر ذمه همگی نیست) خاص بالای شخص که قدرت رفت و آمد تا این خانه را داشته باشد، و شخصی که منکر (احکام خداوندی) باشد (پس نقص او بخودش میرسد) الله متعال از همه جهان بی نیاز است.

(۲) **وَ اٰذِنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَّ عَلٰى كُلِّ صَامِرٍ يَأْتِيْنَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَبِيْقٍ لِّيَشْهَدُوْا مَنَافِعَ لَهُمْ** - [سوره حج: ۲۷]

ترجمه: و در میان مردم حج را اعلان کن با این اعلان تمام مردم نزد تو (یعنی نزد این امارت خواهند آمد) پیاده و سوار (بر شتر های که بوجه سفر طویل لاغر شده اند) تا که اینها برای فوائد خود حاضر شوند.

ارشاد گرامی رسول الله ﷺ است:

بُنِيَ الْاِسْلَامُ عَلٰى خَمْسٍ، شَهَادَةِ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَّرِسُوْلُهُ وَاِقَامِ الصَّلَاةِ، وَاِيتَاءِ الزَّكٰوةِ وَحِجِّ الْبَيْتِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ

(بخاری و مسلم)

بنیاد اسلام بر پنج اشیاء نهاده شده:

۱- شهادت دادن بر این سخن که جز الله کسی دیگر معبود نیست و محمد ﷺ بنده و رسول او است.

۲- نماز خواندن ۳- زکات دادن ۴- حج بیت الله

۵- روزه رمضان

ارشاد گرامی رسول الله ﷺ است:

ای مردم! بالای شما حج فرض شده پس شما حج کنید. (مسلم شریف) در احادیث بسیار زیاد فضائل حج وارد شده که بعد از شنیدن آن هیچ مسلمان در اداء کردن حج جرأت تقصیر و تأخیر را کرده نمیتواند. بوجه حج از طرف الله مغفرت، آزادی از دوزخ، حصول رضای الهی، بلندی درجات و بی شمار اجر و ثواب حاصل میکند، و شخصی که در حج کوتاهی میکند باوجود گناه کوتاهی در فرض از بی شمار فضائل نیز محروم میشود.

سیدنا ابو هریره رضی الله عنه میفرمایند که رسول الله ﷺ فرمودند:

مَنْ حَجَّ فَلَمْ يَزِفْهُ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وُلِدَتْهُ أُمُّهُ - [بخاری و مسلم]

شخصی که حج ادا کرد و در آن مرتکب یک سخن فحش نشد و نه نافرمانی حکم الله متعال را کرد پس او از گناه چنین پاک و صاف بر میگردد مانند روزیکه مادرش او را بدنیا آورده بود.

همینگونه سیدنا ابو هریره رضی الله عنه از رسول الله ﷺ روایت میکنند که

الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ - [مکھوۃ: ص ۲۲۱]

یک عمره تا عمره دیگر کفاره گناهای درمیان این دو عمره میشود و بدل حج مبرور (پاکی از گناه و حج مخلصانه) فقط جنت است.

عَنْ وَهْبِ بْنِ خَنْبَشٍ رضی الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً -

ثواب عمره که در رمضان ادا شود برابر حج است.

سیدنا ابو مسعود رضی الله عنه از رسول الله صلی الله علیه و آله نقل میکنند.

تَابِعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَالذُّنُوبَ كَمَا يَنْفِي الْكَبِيرُ خُبثَ الْحَدِيدِ وَالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَيْسَ لِلْحَجِّ الْمَبْرُورِ ثَوَابٌ إِلَّا الْجَنَّةَ.

[ترمذی]

حج و عمره پی در پی کنید چون این هر دو فقر و محتاجی و گناه را اینگونه دور میکند مانند کوره آهنگر که چرک نقره و طلا را از بین میبرد و صله حج مبرور فقط جنت است.

ابو هریره رضی الله عنه از رسول الله صلی الله علیه و آله روایت میکنند:

الْحَاجُّ وَالْعُمْرَاءُ وَقَدْ لَدَّ اللَّهُ، إِنْ دَعَا أَجَابَهُمْ وَإِنْ اسْتَعْفَرُوا غَفَرَ لَهُمْ.

[ابن ماجه]

حج و عمره کننده مهمان الله متعال میباشد، اگر آنها دعا کنند پس الله متعال دعای آنها را قبول میکند و اگر آنها از الله مغفرت طلب کنند پس آنها را مغفرت میفرماید.

سیدنا عبد الله بن عمر رضی الله عنه از رسول الله صلی الله علیه و آله نقل میکنند:

إِذَا لَقِيتَ الْحَاجَّ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَصَافِحْهُ وَمُرَّهُ أَنْ يَسْتَغْفِرَكَ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بَيْتَهُ فَإِنَّهُ مَغْفُورٌ لَهُ.

[مسند احمد]

وقتی با یک حاجی ملاقات کردی پس او را سلام کن، و با او مصافحه کن و او را بگو تا برای دعای مغفرت کند زیرا او در حالت است که فیصله مغفرت او کرده شده.

(به همین وجه خاص توقع قبول شدن دعا او است)

سیدنا علی رضی الله عنه از رسول الله صلی الله علیه و آله روایت میکنند:

مَنْ مَلَكَ زَادًا وَرَاحِلَةً تَبْلُغُهُ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ وَلَمْ يَحُجَّ فَلَا عَلَيْهِ أَنْ يَمُوتَ

يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا وَذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ: وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ
الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا-

کسیکه مالک اشیاء ضرورت سفر حج باشد و دارای سواری باشد که او را تا بیت الله برساند و او حج نکند پس هیچ فرق نمیکند که او یهودی بمرد یا نصرانی زیرا الله متعال فرمودند که خاص برای الله حج بیت الله بالای مردم فرض است بالای کسانیکه استطاعت رفتن به حج را داشته باشند.

و تفسیر همین آیت را سیدنا عمر رضی الله عنه کردن وقتی از آنها پرسیده شد درباره کسانیکه باوجود استطاعت حج نمیکنند پس عمر رضی الله عنه فرمودن دلم میخواهد بالای آنها جزیه عاید کنم آنها مسلمان نیستند، آنها مسلمان نیستند.

با این فرمان الله متعال و تشریح رسول الله صلی الله علیه و آله و خلیفه رسول الله صلی الله علیه و آله شما اندازتاً فهمیده باشید که این چنین یک فرض نیست که اگر خواستی ادا کنی و اگر نخواستی ادا نکنی بلکه این چنین یک فرض است هر کسیکه استطاعت رفتن حج را داشته باشد و از دست و پای معذور نباشد در تمام عمر یک بار لازماً باید حج کند. خواه در هر گوشه و کنار دنیا باشد خواه هر گونه ذمه داری خانه و اولاد یا کار بار داشته باشد. کسانیکه قدرت ادا کردن حج را دارند اما با بهانه های مختلف تاخیر میکنند حتی که سالها میگذرد اما آنها حج ادا نمیکنند پس آنها خیر ایمان خود را بخواهند.

باقی ماند کسانیکه در تمام عمر هیچ وقت فکر نمیکنند که بالای آنها هم حج فرض است، در تمام دنیا سفر میکنند بعض بدبخت برای رفتن به یورپ از حجاز میگذرند که از آنجا مکه مکرمه فقط چند ساعت

دور است، اما باز هم اراده حج را نمیداشته باشند آنها قطعاً مسلمان نیستند. اگر میگویند که مسلمان هستند دروغ میگویند و کسانی که اینها را مسلمان میگویند از قرآن بی خبر هستند. اگر در قلب او درد مسلمان ها پیدا میشود پس بگذارید پیدا شود چون اطاعت الله و جذبه ایمان به حکم الله بهر حال در قلب آنها نیست (خطبات)

الغرض وقتی حج فرض شود یعنی نزد یک مسلمان آزاد، عاقل، بالغ و تندرست علاوه از حوائج اصلیه (یعنی خانه برای زندگی، لباس، نوکر، سواری، وسائل خانه، وسائل زراعت، خرچه اهل و عیال تا دوباره برگشت، قرض وغیره) دیگر مال باشد که مطابق عادت و حیثیت زاد راه یعنی برای خرچ رفت و آمد خانه کعبه کافی باشد، راه هم پر امن باشد، اگر زن است محرم هم میسر باشد، اگر این قدر خرچ نقد موجود نباشد اما در ملکیت این قدر زیور یا زائد از ضرورت فوری اینقدر وسائل (مثلاً سامان تجارت) باشد که از مالیت آن اخراجات شده میتواند پس در این تمام صورتها حج فرض است، بعد از این تاخیر کردن جائز نیست هر کسی هر قدر تاخیر کند به همو اندازه گناهگار میشود.

وفي فتح القدير: ”وَيَأْتِيُمُ بِالتَّأْخِيرِ عَنْ اول سنى الامكان، فلو حج بعده ارتفع الاثم.“ [شامیه: ۱۹۲/۲]

در نزد امام اعظم، امام مالک، امام احمد و امام ابو یوسف رضی الله عنهم بعد از استطاعت حج فی الفور فرض میشود، لهذا بعد از فرض شدن در سال اول حج ادا کرده شود.

زیرا در سال وقت حج متعین است اما وقت مرگ متعین نیست پس باوجود قدرت تاخیر کردن گویا حج را ضائع کردن است.

رسول الله ﷺ ارشاد فرمودن: کسیکه اراده حج را داشته باشد پس عجلت بالای او لازم است، زیرا گاهی انسان مریض میشود یا کدام حاجت پیش میشود. (کنز العمال: ۲/۴۵۶)

بناء بر این اگر والدین اجازه نمی دهند پس بدون اجازه آنها رفتن برای حج فرض ضروری است الا اینکه آنها چنین محتاج خدمت باشند که بعد از رفتن حج آنها خطر تحمل کردن مشقت ناقابل برداشت باشد.

فوائد حج

برادران اسلام! در قرآن جایکه ذکر حکم عام منادی حج به ابراهیم ﷺ است، در آنجا وجه اول این بیان کرده شده که: **لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ** - [الْحُجَّة: ۲۸] تا که آنها در اینجا آمده بینند که برای آنها در اینجا چی فوائد است.

یعنی بعد از طی کردن این سفر و جمع شدن در اینجا آنها با چشمان خود مشاهده کنند که این برای نفع آنها است و فوائد که در این پوشیده است در آن وقت اندازه کرده میتوانی که شخصاً هر کی آن کار را انجام داده بینند.

درباره حضرت امام ابو حنیفه رضی الله عنه روایت است تا وقتی که آنها حج نکرده بودن تا آن وقت در تردد بودن که در عبادات اسلامی از همه افضل کدام عبادت است، اما وقتیکه آنها حج کردن و فوائد بی حد و حساب که در آن عبادت پوشیده است را دیدن، پس بی تامل صدا کردن که یقیناً حج از تمام عبادات افضل است. بیائید تا با الفاظ مختصر فوائد حج را ببینیم.

نوعیت سفر حج:

مردم دنیا عموماً از دو نوع سفر واقف هستند، یکی آن سفر که برای تلاش رزق و روزی کرده میشود، دوم آن که برای سیر و تفریح کرده میشود. در این هر دو سفر غرض و خواهش انسان را مجبور میسازد تا بیرون شود و خانه را ترک کند برای غرض خود، از اولاد و عزیزان خود جدا شود برای خود. مال خرج میکند یا وقت صرف میکند پس برای مطلب خود، لهذا در این اصلاً سوال قربانی بوجود نمیاید. اما این سفر که نامش حج است، معامله این از تمام سفرها مختلف است. این سفر برای غرض خود یا برای خواهش نفس کرده نمیشه، بلکه فقط برای الله متعال است و برای ادا کردن آن فرض است که الله متعال مقرر کرده. برای این سفر انسان هرگز آماده نمیشود تا وقتی که در قلب او محبت الله نباشد، خوف او نباشد و خیال فرض دانستن فرض او نباشد، پس وقتی کسی علیحدگی تا یک مدت طویل، جدای از عزیزان خود، نقصان کار و بار، مصرف مال، و تکالیف سفر را بدوش گرفته برای حج روان میشود، پس همین روانه شدن او دلیل است بر این سخن که در قلب او خوف خدا و محبت خدا هم است و احساس فرض هم، و در او چنین قوت هم موجود است اگر کدام وقت در راه خدا ضرورت بیرون شدن پیش آید پس او دریغ نخواهد کرد، تکالیف را تحمل کرده میتواند، و مال و راحت خود را برای خوشنودی الله متعال قربان کرده میتواند.

رغبت نیکی و تقوی:

پس وقتی او با چنین اراده پاک آماده سفر میشود پس حال طبیعت او قسمی دیگر میشود، وقتی در قلب کسی شوق محبت الله پیدا شود و محبت آن مکان در قلبش بیدار شود پس در او آمدن خیالات نیک

شروع میشود و او از گناهای خود توبه میکند و از مردم بخشش میخواهد. و اگر حق کسی بالای او باشد پس در فکر ادا کردن او میشود تا نزد الله با حقوق مردم پیش نشود. قلبش از بدی نفرت میکند و بطور قدرتی بطرف خوبی رغبت پیدا میکند. پس با شروع سفر هر قدر به خانه الله نزدیک میشود جذبه نیکی کرد او بیشتر میشود. کوشش میکند تا به کسی از او اذیت نرسد و تا میتواند مردم را خدمت و کمک کند. و طبیعت او از بدکلامی و بیهودگی، بی حیائی، بددیانتی و جنگ و فساد خودبخود منع میشود چرا که او در راه خدا می‌رود. مسافر حرم الهی باشد و باوجود آن کارهای بد انجام بده بیشتر از این سخن شرمناک چی بوده میتواند؟ همین سفر او مکمل عبادت است، در این حالت عبادت ظلم و فسق چی کار دارد؟ پس برعکس سفرهای دیگر این چنین یک سفر است که نفس هر شخص را پاک می‌سازد، یا چنین گفته شود که یک کورس اصلاحی بزرگ است که لازماً هر مسلمان که حج می‌رود از آن باید بگذرد.

احرام و شرائط آن:

بعد از تمام کردن یک حصه سفر یک حد خاص می‌آید که از آن هیچ یک مسلمان که مکه می‌رود بدون احرام پیش رفته نمیتواند. احرام چیست؟ یک لباس فقیرانه، که در آن علاوه از یک تهبند، یک چادر و چلبی چیزی دیگر نمیباشد. یعنی تا حال هر چیز که بودی خود بودی اما بعد از اینکه به دربار خداوند می‌روی پس باید فقیرانه بروی. ظاهراً هم فقیر باش و کوشش کن تا از قلب هم فقیر باشی. لباس های رنگین و آرائش را دور کن. و لباس ساده بطرز درویشانه بپوش. موزه

نپوش. موهایت را باز کن. عطر استفاده نکو. موهایت را آراسته نکن. از هرگونه زینت پرهیز کن. تعلق خصوصی ازدواجی را بند کن. بلکه از چنین حرکات و سکنات سخنان پرهیز کن که به شوق یا به یاد این تعلق می اندازد. شکار نکن، بلکه از رهنمائی کردن شکاری بطرف شکار اجتناب کن. وقتی در ظاهر این رنگ را اختیار کردین پس در باطن هم اثر میکند. از داخل قلب تو فقیر میشود، کبر و غرور بیرون میشود، مسکینی و امن پسندی بوجود میاید، و رنگینی های که بوجه مصروف شدن در دنیا و لذت های دنیا در روحت چسپیده باشد پاک میشود و کیفیت خدا پرستی در ظاهر و باطن منتشر میشود.

تلبیه:

بعد از بسته کردن احرام کلمات که از زبان حاجی جاری میشود، آن که بعد از هر نماز، در وقت بالا شدن بر یک مقام بلند و در وقت پائین شدن از یک مقام بلند، و در وقت یکجا شدن با قافله، و هر صبح در وقت بیدار شدن از خواب با صدای بلند میخوانند آن کلمات این است:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ ط لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ ط إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ ط لَا شَرِيكَ لَكَ ط.

حاضر هستم پروردگارا من حاضر هستم، حاضر هستم، نیست شریکی برای تو حاضر هستم، یقیناً تمام تعریفات برای تو است تمام نعمات از تو هست و تمام پادشاهی از تو است. نیست شریکی برای تو.

در اصل این جواب آن ندای عام حج است که از چهار و نیم هزار سال قبل حضرات ابراهیم علیه السلام بحکم الله متعال کرده بودند. چهل و پنج قرن گذشت از آن صدا که اولین بار آن منادی الله صدا کرده بود که ای

بندگان الله بطرف خانه الله بیاید، از هر گوشه و کنار دنیا بیاید، خواه پیاده میاید یا در سواری. در جواب آن تا به امروز هر مسافر حرم پاک به صدای بلند میگوید: من حاضر هستم پروردگارا من حاضر هستم، نیست شریکی برای تو، من فقط با خواستن تو حاضر هستم، تمام تعریف برای تو است، نعمات از تو است، ملک از تو است، نیست شریکی برای تو در هیچ شیء. همینگونه با هر صدای لبیک تعلق حاجی با تحریک حقیقی و خالص خدا پرستی میپوندد که از زمان حضرت ابراهیم علیه السلام جاری است. فاصله چهار و نیم هزار سال از میان دور میشود چنین معلوم میشود که آنجا حضرت ابراهیم علیه السلام از طرف الله صدا میکند و اینجا حاجی جواب میدهد. جواب داده پیش میرود و با پیش رفتن کیفیت شوق بیشتر تیز میشود و با هر بلندی و پستی صدای منادی الله متعال در گوشهای او میاید و با آن صدا حاجی لبیک گفته پیش قدم میگذارد. هر قافله برایش همان پیام معلوم میشود و مانند یک عاشق او پیام را شنیده میگوید من حاضر هستم، من حاضر هستم. هر صبح برای او گویا پیغام دوست میارد و در روشنی چشم باز کرده میگوید لبیک اللهم لبیک.

خلاصه این صدا های متواتر با این لباس فقیرانه، و حالت سفر، و کیفیت منزل بمنزل قریب تر شدن به کعبه یکجا شده چنین فضا میسازند که حاجی در عشق الهی از خود رفته میشود که بغیر از یاد دوست (آتش در خانه زده شد این چنین که هر چیز بود سوخت)

طواف کعبه:

به همین شان حاجی مکه مکرمه میرسد و رفته رفته رفعتاً رخ بطرف آن آستانه میکند که از آن طرف خواسته شده بود. آستان دوست را میبوسد،

سپس گرد این مرکز عقیده، ایمان و دین و مذهب خود دور میخورد و طواف میکند و هر طواف با آستانه بوسی شروع میشود و با آستانه بوسی ختم میشود. سپس در مقام ابراهیمی دو رکعت سلامی میخواند، و بعد از آن به کوه صفا میرود و وقتی از آنجا به خانه کعبه نظر میکند پس صدا بلند میکند:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ-

نیست معبود بغیر از الله، ما بندگی کسی دیگر را نمیکنیم، اطاعت ما فقط برای الله خاص است خواه برای کفار هر قدر ناپسند باشد.

سعی صفا و مروه:

سپس او در میان صفا و مروه میدود، گویا با این حالت خود ثبوت این سخن را میدهد که همینگونه در خدمت مالک و در طلب خوشنودی مالک خود سعی میکنم. و گاهی در میان این سعی از زبانش این کلمات جاری میشود:

اللَّهُمَّ اسْتَعِزَّنِي بِسُنَّةِ نَبِيِّكَ وَتَوَفَّنِي عَلَى مِلَّتِهِ وَأَعِزَّنِي مِنْ مُضَلَّاتِ الْفِتَنِ-

خدایا از من کار بگیر همانگونه که طریقه نبی تو است، و بر من مرگ بده در راهی که راه نبی تو است، و در زندگی مرا از آن فتنه ها نجات بده که از راه راست گمراه کننده است.

و گاهی میگوید:

رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعَلَّمُ، إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ-

پروردگارا معاف کن و رحم کن بر آن اشتباهاتم که تو میدانی از آنها در گذر کن، بیشک طاقت تو از همه بیشتر است و کرم تو نیز بیشتر از همه است.

وقوف منی، عرفات و مزدلفه:

بعد از این گویا او عسکر الله متعال میشود و پنج شش روز او در کمپ زندگی میکند. یک روز در منی^۱ خیمه میسازد، روز دوم در عرفات کمپ میزند و در خطبه گویا هدایات قمندان را گوش میکند، و شب در مزدلفه خیمه میندازد.

رمی جمار:

بعد از صبح شدن بطرف منی کوچ میکنند و آنجا بالای آن ستون ها سنگ میندازند تا جای که فوج اصحاب فیل برای خراب کردن کعبه رسیده بودند با انداختن هر سنگ عسکر میگوید:

بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُ أَكْبَرُ رَغْمًا لِلشَّيْطَانِ وَحَرْبِهِ -
يا اللَّهُ تَصَدِّقًا بِكِتَابِكَ وَإِتِّبَاعًا لِسُنَّةِ نَبِيِّكَ -

مطلب انداختن سنگ ها این است خدایا! کسیکه برای خراب کردن دین تو و برای از بین بردن صدای منادی تو ایستاد میشود، من برای مقابله او و برای بلند کردن صدای منادی تو همینگونه میجنگم. سپس در آنجا قربانی کرده میشود تا اظهار عملی اراده و نیت ریختن خون در راه الله شود سپس از آنجا بطرف کعبه رخ میکند، مانده عساکر که بعد از ادای وظیفه بطرف هید کوارتر خود میایند. بعد از طواف و فراغت از دو رکعت احرام باز کرده میشود. و هر شیئی که حرام گردیده بود دوباره حلال میشود و زندگی حاجی دوباره مثل معمول شروع میشود. بعد از شروع زندگی معمول حاجی دوباره به منی^۱ میرود و کمپ میزند و روز دوم باز بر سه ستون سنگ پرتاب میکند و به آنها جمرات گفته میشود که در اصل یادگار و پسپائی تباهی فوج فیل است که در سال تولدت

رسول الله ﷺ برای ازبین بردن کعبه آمده بودند که بحکم خداوند پرنده های آسمانی بر سر آنها سنگ انداخته آنها را تباه کردن. روز سوم بعد از سنگ باران کردن این سه ستون ها حاجی مکه بر میگردد و طواف مرکز دین خود را میکند. و این طواف وداع است و فارغ شدن از این بمعنی فارغ شدن از حج است.

برکات و اثرات حج:

بعد از شنیدن این تفصیل شاید شما فکر کرده باشین که بعد از اراده و آمادگی حج گرفته تا دوباره به خانه برگشتن در مدت چهل یا پنجاه روز چقدر بهترین اثرات در دل و دماغ انسان بوجود میاید. در این قربانی وقت است، قربانی مال است، قربانی آرام و آسائش است، قربانی بسیار از تعلقات دنیوی است، قربانی بسیار از خواهشات و لذتهای دنیوی است. و این همه برای الله است. و هیچ گونه غرض ذاتی در این شامل نیست.

و در این سفر با پرهیزگاری و تقوی مسلسل یاد خدا و کیفیت شوق و عشق الله بر انسان میگذرد، او یک نقش مستقل در قلب انسان میماند و اثر او سالها قائم میباشد. سپس با رسیدن در سرزمین حرم قدم به قدم انسان آثار آن اشخاص را میبیند کسانیکه در اطاعت و بندگی الله همه چیز خود را قربان کردن. با تمام دنیا جنگیدن، مصیبت تحمل کردن، بی وطن شدن، ظلم بالای ظلم را برداشت کردن، بلاخر کلمت الله را بلند کردن و سر قوت باطل را خم کردن که میخواستن بالای انسانها بندگی غیر الله را کنند. بعد از دیدن این آیات بینات و آثار متبرکه که یک شخص

خدا پرست بهترین درس عزم و همت جهاد فی سبیل الله را میگیرد که شاید این چنین از هیچ شیء دیگر گرفته نتواند.

سپس بعد از طواف کعبه وابستگی که انسان با این مرکز دین پیدا میکند و کدام مشق که در مناسک حج تگ و دو در آفتاب، کوچ و قیام کرده میشود اگر آن را شما با نماز و روزه و زکات یکجا کرده نگاه کنید پس شما خواهی دانست که این همه یک تمرین برای کدام کار بزرگ است که اسلام از مسلمانها میخواهد. به همین وجه بالای هر شخص که قوت رفت و آمد کعبه را دارد حج لازم کرده شده که تاجای ممکن باشد در هر زمان بیشتر مسلمان ها از این تمرینات گذشته باشند.

حج یک عبادت اجتماعی است:

اما شما از دانستن تمام فوائد حج قاصر میباشید تا وقتی که این سخن پیش نظر شما نباشد که یک مسلمان تنها حج نمیکند بلکه برای حج کردن تمام مسلمانان دنیا یک زمان مخصوص متعین شده و هزاران و لک ها مسلمان یکجا شده در یک وقت حج ادا میکنند. قبلاً چیزهای را که بیان کردم پس شما از آن دانسته باشید که آن عبادات بالای یک یک حاجی فرداً فرداً چی اثر دارد. اما برای تمام مسلمانان دنیا در یک وقت حج را مقرر کرده فوائدش را به لک ها درجه بیشتر کردن.

کمال اسلام در همین است که به یک کرشمه دو کار نه بلکه هزاران کار را میکند. فوائد نماز جداگانه کم نبود اما با او شرط جماعت را اضافه کرده، قاعده امامت را مقرر کرده، و جماعت های بزرگ جمعه و عیدین را ساخته فوائد آن را بی حد و بی حساب بیشتر کرد. روزه فرداً فرداً هم یک ذریعه بزرگ برای اصلاح بود اما برای تمام مسلمانان روزه

را در یک ماه مقرر کرده فوائد آن را به اندازه بیشتر کرد که شمار آن ممکن نیست. در زکات دادن جداگانه هم خوبی بود، اما برای او نظام بیت المال را مقرر کرده منفعت او را به اندازه زیاد کردن که شما اندازه او را تا وقت گرفته نمیتوانید تا که یک حکومت اسلامی قائم نشود. و شما با چشمان خود نبینید که با جمع کردن زکات تمام مسلمانان در یک وقت در یک مقام با یک انتظام در میان مستحقین تقسیم کردن چگونه خیر و برکت میباشد.

همین معامله با حج هم است. اگر انسان علیحده علیحده حج کند باز هم در زندگی او انقلاب بزرگ آمده میتواند، اما برای تمام مسلمانان در یک وقت قاعده حج مقرر کرده برای فوائد آن هیچ حد باقی مانده نشد. (خطبات)

شرائط حج

حج بالای هر شخص فرض نیست، بلکه دارای شرائط خاص است، در هر شخص که آن شرائط وجود داشته باشد خواه مرد باشد یا زن، بالای او حج فرض میشود و اگر در کسی تمام شرائط یا یکی از آن شرائط مفقود باشد بالای او حج فرض نمیشود آن شرائط این است:

شرط اول:

مسلمان بودن این شرط فقط با حج خاص نیست، بلکه با تمام عبادات، نماز، روزه و غیره هم است، چنانچه بالای کافر حج فرض نیست.

شرط دوم:

بالغ بودن، بالای نابالغ حج فرض نیست اگر یک نابالغ عاقل حج کرد پس او برایش نفل شمرده میشود، بطور فرض ادا نمیشود، چنانچه

اگر بعد از بالغ شدن در او تمام شرائط موجود بود پس باید دوباره حج کند.

شرط سوم:

عاقل بودن، بالای دیوانه، مجنون و مدهوش حج فرض نیست، اگر چنین شخص حج ادا کرد پس آن بطور فرض ادا نمیشود.

شرط چهارم:

آزاد بودن، چنانچه بالای غلام و کنیز حج فرض نیست.

شرط پنجم:

سالم بودن بدن، شخصیکه نابینا یا فلج باشد یا کسیکه یک دست یا یک پایش قطع شده باشد یا به اندازه پیر باشد که بدون سختی و مشقت در سواری سفر کرده نتواند بالای چنین اشخاص حج فرض نیست و بذریعه اشخاص دیگر حج کردن یا وصیت حج هم بالای اینها لازم نیست. اما اگر اینها مشقت را تحمل کرده حج ادا کنند پس حج فرضیه ادا میشود، بعد از تندرست شدن دوباره حج فرض نمیشود.

بسیار از علماء فرمودند که بالای چنین اشخاص هم حج فرض است. اگر اینها یقین یا ظن غالب داشته باشن که هیچ وقت در زندگی حج کرده نمیتوانند پس بالای آنها واجب است که بذریعه شخص دیگر حج خود را ادا کنند یا در وقت مرگ وصیت کند که بعد از مرگ من برای من حج کنید و در مسائل اختلافی احتیاط بهتر است پس اگر چنین اشخاص مالدار هستن باید به شخصی دیگر خرج داده حج ادا کنند یا وصیت کنند که بعد از وفات از طرف او حج بدل ادا کرده شود.

شرط ششم:

صاحب استطاعت (قدرت) بود، یعنی مالدار بودن. یعنی نزد حاجی بدون ضروریات روزانه زائد سرمایه باشد که او بیت الله رفته و آمده بتواند و در آنجا مصاف خود را پوره کرده بتواند و نفقه اهل و عیال که بالای او واجب است، برای آنها هم تا آمدن انتظام کرده بتواند، چنانچه نزد کسیکه به این اندازه مال موجود باشد بالای او حج فرض است و کسیکه به این انداز مال نداشته باشد بالای او حج فرض نیست.

شرط هفتم:

زمانه استطاعت در زمان حج باشد، معنی شرط هفتم این است که در شرط ششم کدام استطاعت مذکور است آن اگر در زمان حج باشد پس حج فرض است و اگر قبل از شروع شدن زمان حج استطاعت ختم شد یعنی مال که برای حج کافی بود او قبل از شروع شدن زمان حج خرج یا ضائع شد پس حج فرض نمیشود.

در اینجا مراد از زمانه حج ماه حج یعنی شوال، ذیقعه و ده روز ذی الحجه است، این وقت برای اشخاصی است که از مکه مکرمه در مسافت زندگی میکنند که اگر در این روزها از وطن خود حرکت کنن به حج میرسند، اگر به اندازه دور هستند که در این عرصه رسیدن به حج ممکن نباشد پس برای چنین اشخاص زمانه حج از آن وقت شروع میشود وقتی که مردم علاقه او عموماً برای سفر حج حرکت میکنند.

چنانچه اگر مردم قسم اول قبل از ماه های حج صاحب مصارف حج شد و قبل از شروع شدن ماه شوال آن مال خرج یا ضائع شد پس بالای آنها حج فرض نمیشود همینگونه مردم قسم دوم اگر مال آنها قبل از زمانه حج علاقه آنها خرج یا ضائع شد پس بالای آنها هم حج فرض نمیشود.

طریقه عمره

افعال واجمالی خاکه عمره

عمره نام مندرجه ذیل چهار اعمال مخصوص است

❖ احرام

❖ طواف

❖ سعی

❖ حلق یا قصر

ایام ممنوع عمره:

در تمام سال فقط پنج روز است که در آن عمره ممنوع است یعنی از ۹ ذی الحجه گرفته تا ۱۳ ذی الحجه. این سه آیام برای حج مخصوص است، در این ایام عمره ادا کرده نمیشود. علاوه از این در تمام سال عمره جائز است.

ابتداء و انتها عمره:

ابتداء عمره از احرام و اختتام آن با حلق میشود. این گویا مانند نماز است که ابتداء با تکبیر تحریمه و انتها با سلام دادن میشود.

با نیت کردن نماز و تکبیر خواندن اشیاء ممنوع نماز مثلاً گپ زدن، غذا خوردن و نوش و غیره بند میشود. همینگونه با بسته کردن احرام عمره و نیت کردن هفت اشیاء ممنوع میشود و بعد از ختم کردن عمره حلق یا قصر کردن این تمام پابندی ها ختم میشود.

هفت کارهای ممنوع عمره:

در عمره هفت اشیاء ممنوع است. به اینها جنایت یعنی جرم گفته میشود. با ارتکاب اینها دم یعنی جرمانه لازم میشود. آن هفت اشیاء این است:

۱. تراشیدن ناخن

۲. کندن کدام موهای حصه بدن، حجامت کردن. ازبین بردن موهای اضافی هم منع است. گرفتن موهای سر ریش و بروت هم منع است.

۳. استفاده کردن عطر، یا استفاده چنین اشیاء که عطر داشته باشد.

۴. برای مرد پوشانیدن سر و چهره هر دو منع است. برای زن پوشاندن چهره با چنین نقاب که بر چهره متصل باشد منع است. البته برای آنها پرده چهره لازم است، باید کلاه یا نقاب پیک دار استفاده کنند تا نقاب بر چهره نخورد. با آن کلاه پیک دار بر هر دو آن سخن که شریعت بالای زن لازم قرار داده عمل میشود. دو حکم شریعت برای زن:

یکی این که در نزد غیر محرم چهره خود را نشان داده نمیتواند. چهره او را الله رب العزت دیده میتواند که خالق او است یا شخصیکه خالق او برایش اجازه داده باشد یعنی شوهر یا مرد محرم او، آنها دیده میتوانند. علاوه از آنها کسی دیگر دیده نمیتواند. این یک پابندی است و این پابندی پرده در اینجا هم است و در حرمین بیشتر ضروری و لازمی میشود. چرا قسمیکه ثواب نیکی در آنجا زیاد است همینگونه عذاب گناه هم در آنجا زیاد است پابندی دوم

این است که در حالت احرام چهره خود را بپوشانید، اما با چنین چیزی که بر چهره نخورد. پس حال باید چهره خود را بپوشانیم و نقاب از خوردن بر چهره و متصل شدن نگاه کنیم. حل این مشکل نقاب پیک دار است که نقاب بر چهره نخورد اما چهره از نامحرم پوشیده باشد.

۱. برای مرد پوشیدن لباس دوختگی، پیراهن و تنبان، زیرجامه و غیره. دستکش و موزه منع است.

۲. و پوشیدن چنین چپلی هم ممنوع است که استخوان بلند پای را بپوشاند. یا چپلی قیچی باشد یا چنین چپلی باریک باشد که استخوان بلند پای را نپوشاند.

۳. سخن یا عمل شهوت. الغرض این هفت اشیاء ممنوع است.

جرمانه و كفاره خلاف ورزی:

اگر خداناخواسته مرتکب یکی از این اوامر ممنوع شد پس دم لازم میشود. حیوان کوچک یا حصه هفتم حیوان بزرگ. برای تفصیل جرم کوچک و بزرگ بنا بر ضرورت به علماء کرام و مفتیان عظام وقت رجوع کنید.

عمره قدم به قدم

آمادگی احرام:

حجامت، صفائی موهای غیر ضروری، بعد از تراش کردن ناخن به نیت احرام غسل یا فقط وضو کرده شود.

احرام بستن:

یک چادر سفید را بطور تهبند بسته کنید. و چادر دوم را گرد خود ببیچانید (هر دو بازو پوشیده باشد) در این وقت شانه کردن، و استفاده عطر خفیف سنت است. (زنان در لباس خود نیت احرام را میکنند)
نماز نفل: حال سر خود را پوشانده دو رکعت نفل ادا کنید. (اگر وقت مکروه نماز است پس نفل را ترک کنید)

نیت: مردها سر خود را نمایان کرده (زنان پوشانده) نیت کنن:

اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْعُمْرَةَ فَيَسِّرْهَا لِي وَتَقَبَّلْهَا مِنِّي

تلبیه: بعد از نیت کردن مردها به صدای بلند و زنان به صدای آهسته سه بار این را بخوانند: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ ۞ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ ۞ إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكُ ۞ لَا شَرِيكَ لَكَ ۞
دعا: بعد از این درود شریف بخوانید، سپس این دعا را بخوانید:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ رِضَاكَ وَالْجَنَّةَ ۞ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَضَبِكَ وَالنَّارِ ۞
 یا الله من از تو رضایت را و جنت را میخواهم و از ناراضی شدنت و جهنم بر تو پناه میبرم.

بعد از این هر دعای که خواسته باشین بخوانید.

پابندی‌های احرام:

با خواندن تلبیه تمام پابندی‌های احرام شروع شد.

حال مرد حضرات لباس‌های دوختگی پوشیده نمیتوانند، چپلی‌های که استخوان بلند پشت پای را پنهان کند پوشیده نمیتوانند، البته زنان لباس‌های دوختگی را بدستور پوشیده میتوانند، و هر قسم چپلی هم پوشیده میتوانند.

مردها و زنان هر دو موهای خود را کوتاه کرده نمیتوانند، ناخن‌های خود را تراشیده نمیتوانند، عطر یا خوشبو استفاده کرده نمیتوانند، همبستری کرده نمیتوانند، شکار کرده نمیتوانند حتی که شپش بدن خود را هم کشته نمیتوانند.

دوران سفر: بیشتر و بیشتر تلبیه بخوانند.

مکه مکرمه:

با ذوق و شوق، عظمت و محبت و عاجزی لبیک خوانده و دعا خواسته داخل مکه شوید.

حاضری در حرم شریف:

وضو کرده حرم بروید. اول پای راست را داخل کنید و این دعا را

بخوانید:

اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ ۝

نیت اعتکاف:

سپس این چنین بگوئید: یا الله! من تا وقتیکه در مسجد باشم نیت اعتکاف را میکنم.

نگاه اول بطرف خانه کعبه:

با اولین نگاه بطرف بیت الله این دعا را بخوانید:

اللَّهُ أَكْبَرُ - لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ ط

سپس از راه دور شده هر دو دست های تان را بلند کرده خوب دعا کنید چون این موقع خاص قبولیت دعا است.

آمادگی طواف:

ضروری است که باید با وضو باشی. تلبیه خواندن را بند کنید. تحیت المسجد نه باید بخوانی چون تحیت المسجد مسجد الحرام طواف است.

نیت طواف:

فقط مرد حضرات اضطباع کنند (یعنی چادر را از شانه راست دور کرده به شانه چپ بندازند و شانه راست را برهنه بمانند). حال طرف حجر اسود و خانه کعبه رخ کرده در قلب خود نیت کند:

یا الله! من برای رضای تو نیت طواف عمره را میکنم این را برایم آسان فرموده قبول بفرمائین.

استلام:

حال دو سه قدم پیش رفته مقابل و روبروی حجر اسود شوید و هر دو دست را تا گوش بلند کرده این چنین بگویید:

بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ ط

و بعدا دستهای تان را رها کنید. و در همینجا ایستاد شده بگویید:

بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ ط

گفته حجر اسود را استلام کنید یعنی اگر بدون ایذاء رساندن کسی ممکن باشد هر دو دست های تان را به حجر اسود گذاشته حجر اسود را بوسه کنید و اگر بوسه ممکن نباشد از دور اشاره استلام را کرده هر دو دست خود را ببوسید.

طواف شروع:

در جای خود ایستاد شده رخ خود را چنین تبدیل کنید که کعبه شریف بطرف دست چپ شما شود و طواف را شروع کنید.

تنبیه:

بدون استلام یا اشاره حجر اسود در دوران طواف بطرف خانه کعبه سینه یا پشت خود را کردن جائز نیست، خصوصاً متوجه این سخن باشید.

رمل: مرد حضرات در هفت طواف در سه طواف اول رمل کنند.

یعنی با تکبیر شانه های خود را حرکت داده نزدیک نزدیک قدم نهاده مانند پهلوانها با تیزی بروید.

در چهار طواف دیگر حسب معمول به عام رفتار بروید. زنان در تمام

طواف با رفتار عام راه بروند.

دعاهای طواف:

از رسول الله ﷺ این سه دعا در وقت طواف منقول است:

☆ رَبَّنَا اتِّنَّا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ-

☆ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِیَةَ فِی الدُّنْیَا وَالْآخِرَةِ-

☆ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُبِکَ مِنَ الْکُفْرِ وَالْفَاقَةِ وَمَوَاقِفِ الْخِزْرِ فِی

الدُّنْیَا وَالْآخِرَةِ- اگر کوئی دعا بقی یاد نه ہو تو

سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ

همین را خوانده بروید. (اگر کسی در طواف خاموش باشد باز هم

طواف او میشود یا هر دعای که یاد داشته باشد یا دعای که برایش

محبوب باشد، نیز به زبان خود هم دعا خواسته میتواند)

استلام یا اشاره:

همینگونه رفته رفته وقتی شما دوباره به حجر اسود برسید پس یک

دوره مکمل میشود. با اختتام هر دوره وقتی به حجر اسود برسید پس اگر

بغیر ایذا ممکن باشد حجر اسود را ببوسید و گرنه فقط از دور اشاره کرده

دستهای خود را ببوسید سپس با مکمل شدن هفت دوره یک بار در آخر

هم استلام یا اشاره کنید، با این حساب در طواف مکمل هشت بار استلام

یا اشاره حجر اسود میشود.

طواف ختم:

با مکمل کردن هفت دوره و استلام یا اشاره طواف ختم میشود.

اضطباع ختم:

حال اضطباع را ختم کنید یعنی هر دو شانه را بپوشانید.

دورکعت نماز:

در مقام ابراهیم عليه السلام (وگرنه هر جای که به آسانی پیدا کردین) دو رکعت واجب بعد از طواف را ادا کنید و سپس دعا کنید.

ملتزم:

حال در ملتزم (آن حصه دیوار بیت الله که در میان دروازه حجر اسود و بیت الله است) آمده خوب عذر و زاری کرده دعا خواستن افضل است. اما چونکه در این زمانه در آنجا خوشبو استفاده کرده میشود پس باید در حالت احرام آنجا نروید یا اگر میروید خود را و لباس تان را از آن خوشبو محفوظ نگاه کنید و از آنجا کمی دور ایستاد شده دعا کنید.

آب زمزم:

بعد از دعا بر ملتزم به زمزم آمده قبله رخ ایستاد شده بسم الله خوانده با دست راست زمزم بنوشید و این دعا را بخوانید:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا وَرِزْقًا وَاسِعًا وَشِفَاءً مِّنْ كُلِّ دَاءٍ
استلام آخر:

حال وقت روانه شدن بطرف سعی یکبار دیگر در روبروی حجر اسود ایستاد شده حجر اسود را استلام کنید این نهم استلام میشود و سپس بطرف کوه صفا بروید.

سعی شروع: در صفا نیت سعی را کنید:

یا الله من برای رضا تو در میان صفا و مروه اراده سعی (هفت دور) را میکنم تو این را برایم آسان فرموده قبول بفرما.

در کوه صفا به اندازه بالا شوید که بیت الله معلوم شود. اگر بوجه هجوم یا ستون ها بیت الله معلوم نشود کدام حرج ندارد.

سپس حمد و ثنا خوانده دست های خود را بلند کرده بطرف خانه کعبه رخ کرده خوب دعا کنید. سعی با وضو سنت است.

روانه شدن بطرف مروه:

دعا کرده از صفا پائین شده بطرف مروه بروید. در میان ستون های سبز (میلین اخضرین) دویده بروید (زنان به عام رفتار خود بروند) یک دعای مسنون در میان صفا و مروه:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ وَأَرْحَمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ

مروه رسیده:

اینجا هم بطرف قبله رخ کرده همین گونه دعا کنید قسمیکه در صفا کرده بودین. این یک دور سعی مکمل شد. همینگونه هفت دور را مکمل کنید و در هر دور وقتی به صفا یا مروه رسیدین پس همینگونه قبله رخ کرده دعا کنید و در هر دوره در میان میلین اخضرین مردها یک کمی بدوند.

سعی ختم:

دوره هفتم در مروه ختم شد، سعی مکمل شد. قبله رخ کرده دعا

کنید.

حلق یا قصر:

آخرین عمل عمره (مرد) تمام موهای سر خود را حلق (بتراشند) یا کوتاه کنند، و زنان کم تر از نیم انگشت موهای خود را قیچی کنند. مرد های که در مسلک حنفی هستند آنها از قیچی کردن چند تار موی اجتناب کنند و گرنه دم واجب میشود و در وقت تراشیدن موهای خود احتیاط کنند، صابن یا شامپوی که خوشبو داشته باشد استفاده نکنند.

الحمد لله عمره شما مکمل شد تمام پابندی های احرام ختم شد. الله

متعال بی انتهاء قبول بفرماید. آمین

طواف نفلی:

در حرم پاک از همه بهتر عبادت طواف است. لهذا از گشت و گذار بیجا در بازارها و ضایع کردن وقت خودداری نموده کوشش بیشتر و بیشتر طواف کردن را کنید. بعد از هر طواف دو رکعت نماز واجب است. اوقات که از طواف باقی میماند خود را در نوافل و ذکر و تلاوت مشغول کنید. اما در طواف نفلی نه اضطباع است و نه رمل و نه بعد از طواف نفلی سعی میباشد.

چند مقامات مکه معظمه

در مکه معظمه چند مقامات این چنین است که با آنها واقعات اهم سیرت رسول الله ﷺ وابسته است، زیارت این مقامات حصه حج و عمره نیست، اما آنجا رفته با یاد کردن واقعات سیرت ایمان تازه میشود. به همین وجه در مکه مکرمه بوده اگر باسانی فرصت باشد و همت و قوت هم داشته باشید پس به آن مقامات رفته و زیارت کردن بهتر است، و در آن مقامات به رحمت الله متعال امید قبولیت دعا هم است، اما این زیارت هرگز ضروری نیست بلکه مسنون و مستحب هم نیست، شرعاً هیچ ثواب برای زیارت این مقامات منقول نیست، اگر کسی هرگز نرود پس در حج یا عمره او هیچگونه خلل واقع نمیشود بلکه بیشتر توجه طرف حاضری حرم شریف باید باشد، چونکه اصل زیارت گاه همان است و بیشتر اوقات را باید در طواف صرف کرد، چونکه افضل ترین عبادت آنجا همین است.

و برای سیر و تفریح نه بلکه به نیت تازگی ایمان در زیارت چنین مقامات هیچ حرج نیست. چند مقامات اهم مندرجه ذیل است:

غارِ حرا:

جایکه اولین وحی قرآن کریم و ابتدائی آیات سوره علق نازل

گردید

غارِ ثَوْن:

جایکه در وقت هجرت رسول الله ﷺ سه روز قیام پذیر شده بودند.

مسجد الجن:

جایکه رسول الله ﷺ به جنات تبلیغ فرموده بودن.

مسجد الرایه:

جایکه رسول الله ﷺ در وقت فتح مکه بیرق بلند کردن.

مسجد بلال:

این بالای جبل ابو قیس است. مطابق یک قول آنجا معجزه دو توته

شدن مهتاب ظاهر شده بود.

مولد النبی:

در محله مولد النبی جای پیدا شدن رسول الله ﷺ است.

مقبره معلی:

قبرستان مکه مکرمه، جایکه با ام المؤمنین سیده خدیجه ﷺ بسیار

حضرات صحابه و اهل بیت و اکابر امت دفن هستند.

حج

احکام مختصر حج

سه فرائض حج:

❖ احرام

❖ وقوف عرفه

❖ طواف زیارت

شش واجبات حج:

❖ وقوف مزدلفه

❖ رمی جمار (شیطان را با سنگ زدن)

❖ قربانی حج

❖ حلق یا قصر

❖ سعی صفا و مروه

❖ طواف وداع

اقسام حج:

حج بر سه قسم است:

(۱) افراد:

فقط حج را ادا کرده بیاید و قبل از حج هیچ عمره ادا نکند.

(۲) تمتع:

در ماهای حج حرم رفته اول با احرام جدا عمره ادا کند سپس در

هشت ذی الحجه احرام جدید بسته کرده حج ادا کند.

(۳) قران:

عمره و حج را در یک احرام این چنین ادا کند که بعد از مکمل کردن عمره نه حلق و قصر کند و نه احرام را باز کند بلکه با همان احرام حج ادا کند سپس حلق یا قصر کرده از احرام عمره و حج هر دو یکجا بیرون شود.

ماه های حج:

❖ سوال، ذی القعدة و ده روز اول ذی الحجه حاجی در این ماه ها و روز ها در هر روز یا ماه احرام بسته کرده نیت حج را کرده میتواند.

روزهای حج:

- ❖ ۸ ذی الحجه (یومِ ترویبه)
- ❖ ۹ ذی الحجه (یومِ عرفه)
- ❖ ۱۰، ۱۱ و ۱۲ ذی الحجه (ایام نحر/ایام اضحیه یعنی سه روز قربانی)

اقسام طواف:

- ❖ طواف قدوم: طواف آمدن (سنت)
- ❖ طواف زیارت: طواف مرکزی (فرض)
- ❖ طواف وداع: طواف برگشتن (واجب)

اقسام وقوف:

- ❖ وقوفِ عرفه: رکن اعظم (فرض)
- ❖ وقوفِ مزدلفه: (واجب)
- ❖ وقوفِ منیٰ: (سنت مؤکده)

یعنی شب تاریخ ۹، ۱۰، ۱۱ را در منی گذراندن سنت است لهذا این تمام شب یا اکثر حصه را بیرون از منی گذراندن مکروه است اما دم و غیره واجب نمیشود.

کارهای ممنوع در حج و عمره:

- ❖ تراشیدن ناخن
- ❖ تراشیدن یا کوتاه کردن موها
- ❖ عطر یا خوشبو استفاده کردن
- ❖ لباس های دوختگی برای مردها
- ❖ برای مردها موزه یا چنین چبلی که استخوان پشت پای را میپوشاند.
- ❖ پوشاندن سر و چهره برای مرد و فقط پوشاندن چهره برای زن.
- ❖ کردن کدام عمل یا سخن شهوت.

دعا های مسنون حج و عمره

تلبیه:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ ۚ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ ۚ إِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ
لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ ۚ

ترجمه: حاضر هستم پروردگارا من حاضر هستم، حاضر هستم،
نیست شریکی برای تو حاضر هستم، یقیناً تمام تعریفات برای تو است
تمام نعمات از تو هست و تمام پادشاهی از تو است. نیست شریکی برای
تو.

در وقت استلام حجر اسود:

بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ،
وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ-
اللَّهُمَّ ائِمَانًا بِكَ، وَتَضَدُّيقًا بِكِتَابِكَ، وَإِتِّبَاعًا سُنَّةَ نَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ-

در دوران طواف:

سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ
إِلَّا بِاللَّهِ-

در رکن یمانی:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

در میان رکن یمانی و حجر اسود:

رَبَّنَا إِنِّي فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

در دوران سعی:

رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ ط

در وقت نوشیدن زمزم:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا وَرِزْقًا وَاسِعًا وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ

در وقت رمی جمار:

بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُ أَكْبَرُ

یک دعاء جامع:

کسانیکه دعاهاى منقول عربى را یاد نداشته باشند برای آنها در ذیل یک دعاء جامع نوشته میشود که در اوقات مختلف قبولیت دعا خواسته میشود:

یا الله العالمین! در این موقع سردار دو عالم ﷺ و بندهای نیک تو هر دعاء خیر که خواسته باشند، من را نیز در آن شامل کن و از هر شئی که پناه خواسته باشند، بر من نیز از آن همه پناه عطا کن! آمین.

در بعض مقامات این چنین دعا کنید:

یا الله! در اینجا تا امروز هر دعاء که انبیاء کرام ﷺ و رسول الله ﷺ و دیگر بندهای مقبول تو خواستند یا گفتند آن تمام دعاها را از طرف من نیز قبول بفرما! آمین.

یا الله! بر من رضا و جنت خود را عطا کن و از ناراضیت و دوزخ خود پناه عطا کن! آمین.

خلاصه: به زبان خود حاجات دنیا و آخرت خود را بخواهید و برای خویشها و دوستها بلکه برای تمام امت دعاء خیر کنید.

تمثیل اجمالی

پنج روز حج

روز اول حج: ۸ ذی الحجه

❖ آمدن به منی و ادائیگی پنج وقت نماز ظهر، عصر مغرب، عشاء

❖ قیام شب در منی و عبادت

❖ نماز فجر تاریخ ۹

روز دوم حج: ۹ ذی الحجه

❖ اهتمام غسل آمادگی برای وقوف و بعد از نماز فجر روانه شدن بطرف عرفات.

❖ بعد از زوال تا مغرب وقوف عرفات

❖ نماز ظهر و عصر را بوجه بیرو بار در خیمه های خود در اوقات معین نماز با جماعت ادا کنید. و اگر موقع ادا کردن نماز با امام در جماعت مرکزی پیدا شود پس در وقت ظهر دو وقت نماز ظهر و عصر هر دو را با امام حج با جماعت ادا کنید.

❖ بعد از غروب بدون ادا کردن نماز مغرب، روانه شدن بطرف مزدلفه.

❖ نماز مغرب و عشاء را بهر صورت در وقت عشاء در مزدلفه یکجا ادا کنید.

❖ قیام شب در مزدلفه، تهجد و مناجات و دعا.

روز سوم حج: ۱۰ ذی الحجه

❖ در مزدلفه وقوف بعد از فجر، قبل از طلوع آفتاب روانه شدن
بطرف منی و بعد از طلوع با ترتیب انجام دادن سه کار را انجام
دهید.

(۱) اول فقط رمی ستون بزرگ (بعد از این رمی دعا نیست)

(۲) سپس قربانی حج (شرائط قربانی حج جدا است)

(۳) سپس تراشیدن موهای سر یا کوتاه کردن، زنها باید موهای خود را
کمتر از نیم انگشت کوتاه کنند.

❖ احرام را باز کرده با لباس های عادی برای طواف زیارت مکه

مکرمه بروید، صبح یا روز دیگر هم کرده میتوانید.

❖ شب دوباره قیام در منی

روز چهارم: ۱۱ ذی الحجه

❖ بعد از زوال تا صبح صادق روز دیگر هر وقت خواسته باشید

رمی جمار کرده میتوانید

اول رمی ستون کوچک (بعد از این دعا)

سپس ستون درمیانه (بعد از این دعا)

بعداً ستون اعظم (بعد از این دعا نیست)

❖ اگر دیروز طواف زیارت نکردین پس امروز طواف کنید.

❖ شب دوباره قیام در منی.

روز پنجم حج: ۱۲ ذی الحجه

❖ بعد از زوال تا صبح صادق روز دیگر هر وقت خواسته باشید

رمی جمار کنید

اول ستون کوچک (بعد از این دعا)

سپس ستون درمیانه (بعد از این دعا)

بعداً ستون اعظم (بعد از این دعا نیست)

❖ اگر تا حال طواف زیارت نکردین پس امروز قبل از مغرب حتماً

طواف کنید.

خانم ها اگر در حالت معذوری باشند پس بعداً هم کرده می‌توانند،

بقیه مناسک حج را در وقت معین آن کنید.

روز ششم (اختیاری): ۱۳ ذی الحجه

امروز رمی اختیاری است. تاریخ ۱۲ مکه مکرمه رفته می‌توانید. اگر

تا صبح صادق تاریخ ۱۳ ایستادین پس رمی واجب میشود که بعد از صبح

صادق کرده می‌توانید.

طواف وداع:

این طواف قبل از برگشتن به وطن کرده میشود. حج مکمل شد.

شکر الله را ادا کنید و عزم ساختن زندگی خود را مانند شریعت کنید.

تفصیل حج

قدم به قدم

۸ ذی الحجّه (روزاول حج)

آمادگی حج و احرام:

قبل از ۸ ذی الحجّه از شب آمدگی شروع کردن حج و رفتن منی^۱ را مکمل کنید، موهای تان را مرتب کنید. بروت های تان را کوتاه کنید، ناخن های تان را تراش کنید، موهای زیر ناف و بغل را پاک کنید.

احرام، نفل، نیت و تلبیه:

صبح ۸ ذی الحجّه در حرم یا هتل خود غسل یا وضو کرده احرام بسته کنید، که طریقه مختصر آن برای مردها و خانم ها در بیان عمره گذشته است. افضل این است که احرام بسته کرده مسجد حرام بروید و به نیت تحیّۃ المسجد طواف کنید و اگر وقت مکروه نباشد پس مردها حرم شریف آمده سر خود را پوشانده دو رکعت نفل ادا کنند، خانم ها این نفل را در رهائش گاه خود ادا کنند.

بعد از فراغت نفل سر خود را برهنه کنند و از قلب نیت کنند. و اگر خواستن با زبان هم نیت کرده میتوانند کدام حرج ندارد. با الفاظ درج ذیل نیت کنند:

اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ فَيَسِّرْهُ لِي وَتَقَبَّلْهُ مِنِّي

ترجمه: یا الله! من نیت حج را میکنم، این را برای من آسان فرموده

قبول بفرما. (همین نیت را به زبان مادری خود هم کرده میتواند)

بعد از این سه مرتبه تلبیه بخوانید و دعا کنید. حال پابندی های احرام شروع شد. تفصیل پابندی های احرام در عمره بیان گردیده است، متوجه آن باشید.

روانه شدن به منی:

احرام را بسته کردین، حال وسائل ضروری چهار پنج روزه را با خود بگیرید و طرف منی حرکت کنید، برای رفتن به منی از طرف معلم انتظام موتر برابر کرده میشود، اما عموماً بوجه بیروبار بسیار وقت در موتر ضائع میشود و در موتر انتظار کشیده انسان خسته میشود، منی از مکه مکرمه تقریباً به فاصله سه میل است پیاده رفتن هم مشکل نیست، اگر همت و قوت داشته باشید پس بهتر همین است که پیاده بروید، و در راه بیشتر و بیشتر تلبیه و ذکر را بر زبان جاری کنید.

در منی:

در ۸ ذی الحجه کدام کار خاص برای کردن در منی نیست. فقط همین یک عمل سپری کردن ۸ ذی الحجه و شب آینده در اینجا است، در وقت نمازها اهتمام ادا کردن نماز با جماعت را کنید، شب سپری کردن در منی و ادا کردن پنج وقت نماز در منی سنت است. دعا کنید، و کتاب های مسائل حج را بخوانید و بشنوانید، اهتمام یاد گرفتن از علماء را کنید و دیگران را نیز به اعمال نیک ترغیب دهید.

از نماز فجر ۹ ذی الحجه تا نماز عصر ۱۳ ذی الحجه بعد از هر نماز یک بار تکبیر تشریح **اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ** و **اللَّهُ الْحَمْدُ** خواندن واجب است. مردها با صدای بلند و زنان با صدای آهسته بخوانند.

۹ ذی الحجه (روز دوم حج)

روانه شدن بطرف عرفات:

۹ ذی الحجه نماز فجر را خوانده بعد از طلوع آفتاب عرفات روانه شوید، عرفات از منی به فاصله شش میل است، بسیار از بندگان الله متعال این فاصله را پیاده سفر میکنند. اگر شما همت این را داشته باشید بسیار بهتر و اگر همت نداشته باشید و اندیشه مانده شدن و نشاط و خوشدلی نماندن در ذکر و عبادات را داشته باشید پس بهتر است که در سواری بروید. در راه تلبیه را با اهتمام بخوانید.

رسیدن در عرفات:

اگر شما قبل از زوال عرفات رسیدن پس بقدر ضرورت در استراحت کردن تا زوال هیچ حرج نیست. قریب زوال بیدار شده اگر ممکن باشد غسل و گرنه وضوء کنید.

وقوف عرفات:

با زوال وقوف را شروع کنید و تا غروب آفتاب جاری داشته باشید. این وقوف عرفه رکن اعظم حج است. خصوصاً متوجه حدود عرفات

باشد. بعضی حصه مسجد نمره شامل حدود عرفات نیست، مردمان ناواقف بعض اوقات اشتباه کرده در آنجا وقوف میکنند، اگر کسی از اول تا آخر در همان حصه وقوف کرد پس رکن اعظم حج (وقوف عرفه) از او ساقط میشود. اگر قبل از غروب از حدود عرفات بیرون شد دم لازم میشود.

در دوران وقوفِ عرفه تلبیه خوانده، توبه و استغفار، دعا و ذکر مسنون ((لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ، وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)) و در الحاح و زاری مصروف شوید.

مسئله: وقوف ایستاده کردن افضل است و نشسته هم جائز است.

نماز ظهر و عصر:

در مسجد نمره عرفات نماز ظهر و عصر در وقت ظهر یکجا با جماعت ادا کرده میشود و به این جمع بین الصلاتین گفته میشود. اگر بنا بر کدام وجه جمع بین الصلاتین را در پشت امام ادا کرده نتوانستید پس حال این هر دو نماز را یکجا ادا کردن جائز نیست لهذا در خیمه خود هر دو نماز را در اوقات خود یعنی نماز ظهر را در وقت ظهر و عصر را در عصر با آذان و تکبیر با جماعت ادا کنید.

روانه شدن بطرف مزدلفه:

بعد از غروب آفتاب بدون ادا کردن نماز مغرب بغیر تلبیه و ذکر طرف مزدلفه حرکت کنید.

نماز مغرب وعشاء:

در مزدلفه نماز مغرب و عشاء را یکجا کرده در وقت عشاء ادا کنید. برای هر دو نماز فقط یک اذان و یک اقامت دهید، اول فرض نماز مغرب را با جماعت ادا کنید، سپس تکبیر تشریق و تلبیه خوانده بعد از این فوراً فرض عشاء را ادا کنید، سپس دو سنت های مغرب، سپس دو سنت عشاء و وتر را ادا کنید، ادا کردن نفل اختیاری است.

مسئله: اگر کسی قبل از رسیدن به مزدلفه در راه نماز مغرب را ادا کند پس نماز او ادا نمیشود مزدلفه رسیده اعاده آن واجب است.

ذکر و دعاء:

این یک شب مبارک و پر فضیلت است، در این بیشتر و بیشتر اهتمام ذکر تلاوت، تلبیه و دعا را کنید، مطابق ضرورت کمی استراحت هم کنید.

۱۰ اذی الحجه (روز سوم حج)

نماز فجر و وقوف:

با صبح صادق شدن اذان داده سنت ها را خوانده نماز فجر را در وقت اول با جماعت ادا کنید و سپس وقوف کنید، و تا قریبی طلوع آفتاب در تسبیح و تقدیس، تکبیر و تهلیل، حمد و ثناء و دعاء و استغفار مشغول باشید. این وقوف مزدلفه واجب است.

سنگریزه‌ها:

مستحب این است که برای رمی جمره عقبه برابر نخود کلان یا خسته خرما هفت سنگ از همین مزدلفه گرفته شود. و در باقی ایام برای رمی جمرات آوردن سنگریزه از مزدلفه مستحب نیست، از آنجا یا از جای دیگر گرفتن سنگریزه جایز است اما سنگریزه نزد جمرات را نگیرید.

واپسی به منی:

وقتی طلوع آفتاب قریب شود پس بطرف منی روانه شوید، منی از مزدلفه به فاصله سه میل است. در هوای سرد صبح این مسافت به آسانی طی کرده میشود. با کیفیت شوق و محبت و عظمت و هیبت تلبیه خوانده بروید.

وادی محسر:

در راه یک جای نشیبی بنام وادی محسر میاید، در اینجا لشکر ابرهه هلاک شده بود، در اینجا سر خود را خم کرده عظمت و قدرت الله را استحضار کنید و با ترس از عذاب الهی به تیزی بروید.

رمی جمره عقبه:

منی رسیده از همه اول رمی جمره عقبه (شیطان بزرگ) را کنید یعنی وقتی منی رسیدین اول شیطان کوچک میاید سپس درمیانه و بعداً علامت شیطان بزرگ است. امروز یعنی ۱۰ ذی الحجه فقط رمی همین

جمره عقبه (شیطان بزرگ) کرده میشود، که قبل از زوال افضل است. هفت سنگریزه با خود ببرین و با کمی فاصله از ستون این چنین ایستاد شوید که منی بجانب راست شما و مکه جانب چپ شما باشد. با انگشت دست راست و انگشت شهادت گرفته یک یکی سنگریزه را سمت پائین ستون بیاندازید. افتادن سنگریزه در احاطه قائم ستون کافی است خوردن سنگریزه در ستون ضروری نیست. بر سنگریزه **بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ** بخوانید و اگر به یاد داشته باشید آن دعاء را که از سیدنا ابن عمر رضی الله عنهما و از بعض صحابه کرام رضی الله عنهم منقول است:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ حَجًّا مَبْرُورًا وَ ذَنْبًا مَغْفُورًا

یا این الفاظ را بخوانید:

بِسْمِ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ رَغْمًا لِلشَّيْطٰنِ وَ رِضًى لِلرَّحْمٰنِ -

تلبیه بند:

تلبیه که شما تا حال میخواندین، امروز با ابتداء رمی جمره عقبه سلسله آن ختم میشود، حال تلبیه را بند کنید و زبان خود را با اذکار دیگر تر کنید. بعد از فارغ شدن از رمی برای دعا ایستاد نشوید، بغیر دعا به خیمه خود بروید و برای قربانی آمادگی بگیرید.

قربانی:

اگر امروز شما تمتع میکنید پس بالای حاجی تمتع یا قران بطور شکر قربانی حج واجب است. قربانی عید که بالای هر صاحب نصاب

مقیم واجب میباشد آن علاوه از این است، اگر مقیم است و صاحب نصاب هم است پس اهتمام آن قربانی را نیز کند، خواه خودش میکند یا در وطن خود میکند.

برای این قربانی حج هم سه روز یعنی ۱۰، ۱۱، ۱۲ ذی الحجه مقرر است. تا ۱۲ ذی الحجه غروب آفتاب خواه از طرف روز میکند یا شب میکند هر وقت خواسته باشد کرده میتواند اما روز اول افضل است، اما روز اول بوجه هجوم بسیار دقت پیش میاید، ۱۱ ذی الحجه بآسانی قربانی کرده میشود.

در این قربانی هم اختیار است خواه اگر خواسته باشد خودش در ذبح خانه منی رفته یک حیوان را منتخب کرده ذبح کند خواه در منی یا مکه بذریعه شخص معتمد خود بکند.

بعض مردم بذریعه بانک قربانی میکنند، اما بالای بانک اعتماد کردن مشکل است که آنها قبل از حلق حتمی ذبح میکنند، چون قربانی قبل از حلق واجب است، اگر ترتیب رعایت نشود دم لازم میشود، لهذا وقتی بذریعه بانک قربانی میکنید پس قبل از حلق خوب خود را مطمئن کنید که حیوان قربانی ذبح کرده شده یا نی.

حلق یا قصر:

اگر شما شخصاً خودتان قربانی را در منی کردین یا بذریعه کسی دیگر کردین و مکمل یقین دارین که قربانی شده پس مرد تمام موهای

سر خود را بتراشد یا تمام موهای سر خود را کمتر از نیم انگشت قیچی کند، اما حلق افضل است. زنان کمتر از نیم انگشت موهای خود را کوتاه کنند همین افضل است و کوتاه کردن چهارم حصه موهای سر واجب است، اگر کمتر از چهارم حصه کوتاه کرده باشد پس زن از پابندی های احرام آزاد نمیشود. بعد از حلق یا قصر بدون همبستری با خانم تمام پابندی های احرام ختم میشود.

مسئله: برای حلال شدن از احرام محرم موهای خود را خودش تراشیده یا کوتاه کند این جائز است و برای ختم کردن احرام مُحرم دیگر تراشیدن یا کوتاه کردن موهای او هم جائز است.

طواف زیارت:

بعد از حلق یا قصر اگر غسل خواسته باشید غسل کنید و گرنه وضو کرده لباس های دوختگی یا چادر احرام را پوشیده با ذوق و شوق مکه روانه شوید و طواف زیارت کنید.

مسئله: واضح باشد که طواف با وضوء واجب است، اگر کسی مکمل یا اکثر طواف را بی وضوء کرد پس دم لازم میشود اگر کمتر از نصف طواف طواف زیارت بی وضوء کرد پس برای هر دوره (که بی وضوء کرده) بقدر صدقه فطر صدقه لازم میشود اگر مکمل یا اکثر طواف زیارت را در حالت جنابت یا حالت حیض کرد پس بدّنه (یعنی یک شتر یا یک گاو) واجب میشود، البته اگر وضو یا غسل کرده دوباره طواف

کرد پس در تمام صورت ها دم یا بدنه ساقط میشود. طواف زیارت بعد از وقوف عرفه دوم رکن اهم است.

وقت طواف زیارت:

طواف زیارت در سه روز عید در هر روز خواسته باشید کرده میتوانید. با مؤخر کردن از این سه روز دم لازم میشود. وقت طواف زیارت از صبح صادق ۱۰ ذی الحجه شروع میشود، اما چونکه طواف زیارت بعد از رمی و حلق یا قصر سنت است، به همین وجه طواف بعد از فارغ شدن از رمی و حلق کنید اگر قبلاً کردین پس خلاف سنت است، آخرین وقت طواف زیارت تا غروب آفتاب ۱۲ ذی الحجه است. اگرچه افضل همین است که در ۱۰ ذی الحجه کرده شود، اگر در ۱۰ ذی الحجه بوجه ماندگی و هجوم مشکل باشد پس در ۱۱ یا ۱۲ ذی الحجه هم کدام مشکل یا حرج نیست.

طریقه طواف زیارت:

طریقه طواف زیارت همان است که در بیان عمره به تفصیل گذشته است، چونکه بعد از این طواف شما باید سعی کنید، به همین وجه در سه دوره اول این شما باید رمل کنید خواه احرام داشته باشید یا نداشته باشید. اگر لباس دوختگی پوشیده باشید پس اضطباع (برهنه کردن شانه راست) کرده نمیشود اگر در چادر احرام طواف میکنید پس اضطباع هم کنید اما عموماً در منی بعد از فارغ شدن از رمی قربانی و حلق چادر های

احرام دور کرده غسل کرده لباس های دوختگی پوشیده میشود. به همین وجه در طوافِ زیارتِ اضطباع نمی باشد.

سعی:

طواف و متعلقات آن یعنی دو رکعت نماز طواف، دعا بر ملتزم، بعد از فارغ شدن از نوشیدن زمزم و دعا خواستن سپس حجر اسود را استلام یا اشاره کرده سعی صفا و مروه را کنید. طریقه سعی همان است که در بیان عمره گذشته است. بعد از فراغت سعی دوباره به منی برگردید و شب را در منی سپری کنید.

مسئله: اگرچه افضل این است که سعی بعد از طوافِ زیارت کرده شود، اما اگر کسی قبل از حج بعد از طوافِ قدوم سعی کند یا بعد از فراغت عمره بعد طواف نفل سعی کند این هم جائز است، حال بعد از طوافِ زیارت نه سعی میکند و نه در این طواف رَمَل و اضطباع میکند چرا که سعی حج او ادا شده است.

یک مسئله خانم‌ها:

اگر خانمها در حالت معذوری (ماهواری) باشند پس بقیه تمام اعمال حج را کرده میتوانند یعنی منی، مزدلفه، عرفات، وقوف، رمی، قصر، قربانی، ذکر و اذکار و غیره. فقط طواف، سعی و نماز ادا کرده نمیتوانند.

اگر دیگر تمام افعال حج را ادا کردند و در وقت طواف زیارت معذور شد و سه روز عید گذشت و معذوری او ختم نشد پس بوجه تاخیر

بالای آنها دم لازم نمیشود. وقتی پاک شد حتماً طواف زیارت کند. برای بند کردن ایام ماهواری با داکتر مشوره کرده دوا استفاده کرده میتوانند اگر کدام نقصان نداشته باشد.

۱۱ ذی الحجّه (روز چهارم حج)

رمی جمرات:

۱۱ ذی الحجّه بعد از زوال هر سه جمرات جمره اولی، جمره وسطی و جمره عقبه بالترتیب هفت سنگریزه بزنید. این رمی بعد از زوال و قبل از غروب آفتاب سنت است، اما بوجه هجوم برای بزرگ سالان، مریض ها و خانم ها اندیشه شدید مشقت و از دست دادن جان باشد پس در شب هم رمی کرده میتوانند، بلکه در وقتی خطر مرگ برای جوانان نیز در تاخیر هیچگونه کراهت نیست. خانم ها محرم خود را هم از طرف خود برای رمی گفته میتوانند.

دعا:

بعد از فارغ شدن جمره اولی و جمره وسطی یک کمی پیش رفته یک طرف قبله رخ ایستاد شده خوب دعا کنید، در این وقت خاص امید قبولیت دعا است، اما در جمره عقبه بعد از رمی دعا نیست، بدون دعا به مقام خود بگردین.

۱۲ ذی الحجه (روز پنجم حج)

رمی جمرات:

بعد از زوال قبل از غروب آفتاب هر سه جمرات را هفت هفت سنگ بزنید، در این همان تفصیل را پیش نظر داشته باشید که در بالا در ۱۱ ذی الحجه گذشت.

۱۳ ذی الحجه، اختیار قیام و رمی

بعد از رمی ۱۲ ذی الحجه شما اختیار دارین خواه در منی^۱ قیام کنید یا مکه مکرمه پس برگردین. اگرچه افضل همین است که قیام کنید و بعد از رمی ۱۳ ذی الحجه مکه مکرمه بیایید. اما اگر صبح ۱۳ ذی الحجه شما در منی بودین پس این رمی هم واجب شد، بعد از زوال رمی کرده برگردین، البته در رمی تاریخ سیزده این سهولت است که قبل از زوال هم جائز است.

یک فتوی در باره رمی:

در ۱۱، ۱۲ ذی الحجه وقت رمی بعد از زوال آفتاب است قبل از این رمی ناجائز قرار داده شده. اما در یک روایت فقه حنفیه پابندی بعد از زوال آفتاب فقط برای وقت مسنون و افضل است، قبل از زوال رمی کردن مطلق جائز است. در زمانه موجوده مشکلات که برای بزرگ سالان خانمها و ضعیف یا مردمان مریض بوجود میاید، پیش نظر این مشکلات

اگر خانمها بزرگ سالان یا ضعیفان بر روایت دوم عمل کنند پس گنجایش است.

یعنی اگر اینها برای نجات از هجوم بسیار در تاریخ دوازده قبل از زوال آفتاب رمی کرده فارغ شوند کدام حرج نیست.

(این فتوی مفتی اعظم پاکستان مفتی محمد شفیع صاحب رحمته است

که در کتاب مفتی محمد رفیع عثمانی صاحب در رفیق حج نقل است)

قیام مکه معظمه:

بعد از فارغ شدن از حج اگر چند روز موقع قیام کردن در مکه میسر شود پس این را نعمت بزرگ دانسته قدر کنید. شب و روز هر قدر میتوانید طواف نفلی ادا کنید، از طرف والدین خود، از طرف اساتذہ خاص محبین و محسنین خود.

طرف خانه کعبه که سالها نماز غائبانه خواندین و بعد از این هم میخوانین، روبروی آن ایستاد شده و در زیر دیوارهای او نماز بخوانید، حسرت تمام عمر خود را بکشید. بغیر از ایذاء رساندن به کسی اگر ممکن باشد حجر اسود را بوسه کنید، ملتزم را بغل کرده اشک ریختانده از رب خود برای کامیابی دنیا و آخرت، برای بحالی عظمت رفته امت مسلمه، مدارس دینی و حفاظت مراکز، فتح مجاهدین و برای غلبه اسلام در تمام عالم دعا کنید. دیگران را نیز دعوت دین و اعمال خیر بدهید، در مسجد حرام نشسته وقتاً فوقتاً این خانه مقدس الله را با نظر عظمت و

محبت نگاه کنید. این تمام آن بهار های هستند که بعد از رفتن از مکه معظمه دیگر نصیب شما نمیشود. به همین وجه این موقع را غنیمت بدانید و رحمت و برکات الله متعال را هر قدر خواسته باشید حاصل کنید.

طواف وداع:

شکر الله متعال را ادا کنید که او حج شما را مکمل کرد، حال هیچ یک از اعمال حج باقی نمانده، فقط همین عمل باقی مانده وقتی شما از مکه معظمه بیرون میشدین پس یک طواف رخصتی ادا کنید. این را طواف وداع یا طواف صدر میگویند و این طواف بالای کسانیکه بیرون از میقات زندگی میکنند واجب است و طریقه این مانند عام طواف نفلی است، نه در این اضطباع و رَمَل است و نه بعد از این سعی است.

اگر کسی بعد از طواف زیارت طواف نفل کرد و بغیر از طواف وداع از مکه معظمه رخصت شد پس این طواف نفلی قائم مقام طواف وداع میشود. تا هم بهتر همین است که قبل از برگشتن به نیت وداع و رخصت مستقل طواف کرده شود.

در وقت طواف وداع بطور فطری این خیال در ذهن شما میاید که بیت الله چونکه خاص تجلی گاه الله متعال است بعد از تمنای تمام عمر رسیدن به اینجا نصیب شده. حال از اینجا رخصت میشویم و معلوم نیست که در آینده این سعادت میسر میشود یا نی، پس با همین دلسوزی و حسرت طواف کنید، اگر وقت مکروه نباشد پس دوگانه ادا کنید.

بعد از فارغ شدن از طواف وداع شکم سیر آب زمزم بنوشید، سپس ملتزم آمده بدون رساندن ایذاء و تکلیف به کسی اگر موقع باشد پس به نیت وداع و رخصت شدن خود را با او نزدیک کرده گریه کنید آه و زاری کنید از رب خود مقبولیت حج را بخواهید، مغفرت بخواهید، رضا الله را بخواهید، برای خود، والدین خود، اساتذہ، مشائخ و تمام امت بخواهید، درباره آداب و حقوق مسجد حرام و بیت الله کدام کوتاهی که انجام داده باشید معافی بخواهید و مطابق سنت از مسجد حرام بیرون شوید.

مسئله:

اگر خانم باقی تمام ارکان و واجبات را ادا کرده باشد و در وقت رخصت معذوری (ماهواری) شروع شود و در این وقت محرم هم مزید ایستاده نمیتواند و وقت برگشتن طیاره نیز مکمل شده باشد پس در چنین صورت بالای خانم معذور طواف وداع واجب نیست و نه کدام دم وغیره، البته این خانم در وقت رخصتی در نزد دروازه مسجد ایستاد شده دعا خواسته رخصت شود.

زیارت مدینه منوره

مکه مکرمه و مدینه منوره هر دو در حرم است. در نزد جمهور علماء مطلب حرم بودن مکه مکرمه این است که اگر در این شکار کرده شود پس بدله دادن قیمت این شکار واجب میباشد و مطلب حرم بودن مدینه

منوره این است که توقیر، تکریم و تعظیم این مقام بالای ما واجب است چرا که این در زندگی مسکن رسول الله ﷺ بود و بعد از وفات این مدفن رسول الله ﷺ است.

اگرچه رفتن به مدینه منوره حصه حج نیست و نه این از لوازمات حج و عمره است اما رفتن به اینجا علامت وفاداری است. و خلاف وفا شعاری است که یک شخص برای حج و عمره برود و در مسجد و روضه اقدس محبوب خود حاضر نشود. به همین اعتبار بعد از حج در این سفر از همه افضل و از همه سعادت بزرگ زیارت مسجد و روضه اقدس سید الانبیاء رحمت للعالمین ﷺ است. محبت و عظمت رسول الله ﷺ آن شیء است که بغیر از آن ایمان درست نیست. تقاضای این بطور فطری هم باید باشد که بعد از رسیدن به دیدار مقدس بغیر از زیارت روضه اقدس واپس نشود و بر این مزید این که حاضری مسجد نبوی و نزد روضه اقدس حاضر شده عظیم الشان ثمرات و برکات درود و سلام است.

آداب حاضری مدینه منوره:

برای حاضری در مدینه منوره بعضی آداب است. این تمام سفر نام آداب است یکی در این به کثرت درود شریف خوانده شود. دوم اهتمام اذکار مسنون، دعا های مسنون و اعمال مسنون کرده شود. سوم ادب و احترام مقامات مقدس اینجا، مردمان که در اینجا رهایش میکنند، و از اشیاء مختلف اینجا کرده شود. هیچ شیء را بد گفته نشود. با هیچ شخصی

مقامی جنجال کرده نشود. زیرا اینها کسانی هستند که آباء و اجداد اینها جانهای خود را قربان کرده رسول الله ﷺ را حفاظت کرده بودند. حق اینها بالای تمام امت است. مدینه منوره شهر رسول الله ﷺ است. باید هر شیء این با ادب و لحاظ پیش آمده شود.

در وقت رفتن به مدینه منوره در راه درود شریف را بکثرت بخوانید. با یاد کردن احسانات رسول الله ﷺ کوشش کنید که محبت و عقیدت رسول الله ﷺ را در قلب خود بشانید. مشکلات که شما برای رساندن دین برما تحمل کردین آن همه احسانات شما بالای ما است. بهترین بدله آن این است که ما بکثرت درود شریف بخوانیم، و زندگی خود را مطابق سنت پیش ببریم و برای نصرت و دعوت، اقامت و نفاذ دین رسول الله ﷺ تمام زندگی کوشش کنیم. جان و مال خود را فدایش کنیم.

حاضری در مسجد نبوی ﷺ:

بارسیدن در مدینه منوره وسائل خود را رهائشگاه بگذارید. وضوء کنید آماده شوید، عطر استفاده کرده برای حاضری به مسجد بروید.

”بِسْمِ اللَّهِ وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ”-

گفته بسیار با ادب از هر دروازه که خواسته باشید پای راست خوده اول گذاشته داخل شوید. علماء داخل شدن از باب جرئیل را مستحب

قرار دارند. اما در این روزها بر داخل شدن به دروازه جبرئیل پابندی است و این دروازه عموماً بسته میباشد. بعد از داخل شدن در مسجد اگر وقت نماز باشد پس در نماز شرکت کنید. و اگر وقت نماز نباشد پس مسجد نبوی رسیده دو رکعت تحیة المسجد بخوانید.

نفل در روضه الجنت:

بعد از این از همه اول در آن حصه مسجد بروید که در میان روضه مطهره و منبر شریف است. که متعلق آن رسول الله ﷺ شخصاً خودش فرموده “رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ” یک باغ از باغیچه های جنت است. یعنی قسمیکه در جنت آرزو ها قبول میشود در اینجا دعا قبول میشود. بعد از رسیدن در اینجا اگر وقتی مکروه نباشد یا وقتی نماز فرض نباشد پس دو رکعت نفل ادا کنید، اگر نماز فرض ادا میشد پس در آن شریک شوید.

بعد از ادا کردن نماز شکر الله متعال را ادا کنید که او سعادت حاضر شدن در حرمین را بخشید و خوب توبه و استغفار کرده دعا کنید.

حاضری در روضه مطهره:

حال با تمام ادب و احترام و هوش طرف روضه مبارک بروید. و چنین تصور کنید که در روضه اقدس رسول الله ﷺ حاضری میدهم، در روضه اقدس دیوار که طرف قبله است به آن مواجهه شریف گفته میشود در اینجا سه دایره دیده میشود. این سه دایره بالترتیب روبروی سه چهره مبارک (نبی کریم ﷺ، ابوبکر صدیق ﷺ، عمر فاروق ﷺ) ساخته شده. در اینجا با آن الفاظ درود و سلام خوانده شود که برای اینجا مخصوص است. نزد دایره اول ایستاد

شده با ادب و احترام با صدای آهسته درود شریف خوانده به رسول الله ﷺ

سلام عرض کنید. **السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ**

درباره سلام معمول و ذوق اسلاف این بود که سلام مختصر عرض میکردن، عوام که عربی را نمی دانستند و عبارت های طویل سلام را یاد کرده نمی توانستند و نه مطلب آن را میدانستند، برای آنها گویا ضروری است که سلام مختصر عرض کنند.

سلام بر سیدنا ابوبکر صدیق ﷺ:

سپس قریب یک دست طرف راست در خانه دوم ایستاد شده خلیفه اول سیدنا ابوبکر صدیق ﷺ را سلام کنید.

سلام بر سیدنا عمر ﷺ:

سپس قریب یک دست طرف راست در خانه سوم ایستاد شده خلیفه ثانی عمر فاروق ﷺ را سلام کنید.

دعا: بعد از فارغ شدن سلام کمی از روضه اقدس یک طرف شد جای که بسهولت میسر شود، قبله رخ کرده برای خود، والدین و اهل و عیال، دوست و احباب، تمام امت در بارگاه الله متعال دعا کنید، توبه استغفار کنید، استقامت در دین بخواهید، توفیق خدمت دین بخواهید.

در قیام مدینه منوره: ان شاء الله شما در مدینه برای شما کافی وقت قیام داده میشود، یک یک لمحہ این روزها را غنیمت بدانید، بیشتر اوقات را در مسجد نبوی بگذرانید، کوشش کنید هر نماز را در مسجد

نبوی ادا کنید. کم از کم کوشش کنید چهل نماز را با تکبیر اولی ادا کنید، نفل بخوانید، تلاوت کنید، بیشتر و بیشتر درود و شریف بخوانید در موقع مناسب برای عرض کردن سلام مواجهه شریف حاضر شوید.

چند مقامات مدینه منوره

جنت البقیع:

بسیار با فاصله کم از مسجد نبوی یک قدیم قبرستان مدینه منوره جنت البقیع است. این خوش نصیب قطعه زمین است که در آن بسیار از صحابه کرام را خود رسول الله ﷺ با دستان مبارک خود دفن فرموده. سیدنا عثمان، سیده عائشه صدیقه، سیدنا عباس، سیدنا عبد الله بن مسعود، سیدنا حسن، سیدنا ابراهیم (این پسر رسول الله ﷺ است که در کودکی وفات کردند) اکثر ازواج مطهرات، بنات طاهرات، بیشتر تابعین و تبع تابعین و بسیار از ائمه عظام و اولیاء کرام در این آسوده خواب هستند. در وقت قیام مدینه طیبه گاه گاهی اینجا هم حاضری بدهید، برای مغفرت رحمت و رفع درجات اینها دعا کنید.

مسجد قبا:

عظمت مسجد قباء را قرآن مجید بیان کرده. رسول الله ﷺ ثواب ادا کردن دو رکعت نفل در اینجا را برابر عمره قرار داده، آنجا هم بروید، اگر وقت مکروه نباشد پس نماز نفل بخوانید و برای حاصل کردن خاص انوار و برکات آنجا در بارگاه الهی دعا کنید.

جبلِ اُحد:

اُحد آن کوه است که متعلق او رسول الله ﷺ فرمودند: «نُحِبُّهُ وَ يُحِبُّنَا»

ما با او محبت میکنیم و او با ما محبت میکند

در دامن همین کوه جنگ احد شده بود، که در آن حبیب ﷺ الله سخت زخمی شده بودند و هفتاد جان نثار صحابه کرام شهید شدند. که در آن کاکای محبوب و شفیق پیامبر ﷺ سید الشهداء سیدنا حمزه ﷺ شهید شدند. این تمام شهداء کرام در همانجا مدفون هستند. رسول الله ﷺ با خاص اهتمام سر قبرهای آنها تشریف میبوردند و به آنها دعا میکردن. شما کم از کم یکدفعه آنجا هم ضرور بروید و بطریقه مسنون برای شهداء و برای خود دعای رحمت و مغفرت کنید و خصوصاً استقامت و وفاداری با الله متعال و رسول الله ﷺ را بخوانید.

واپسی از مدینه طیبه:

بعد از مکمل کردن قیام خود بالآخر برمیگردین. جدائی از مدینه طیبه، مسجد نبوی و روضه رسول الله ﷺ بطور فطری برای شما باعث رنج و غم میباشد، بهرحال وقتی رخصتی در مسجد نبوی حاضری بدهید در روضه الجنه دو رکعت نماز ادا کنید و برای دنیا و آخرت خود با دعا های دیگر این دعا را نیز کنید:

یا الله! در حقوق و آداب محبوب تو رسول الله ﷺ و مسجد او و شهر او و مردمان شهر او هر قسم کوتاهی که از من شده باشد با خاص فضل و

کرم خود معاف فرما و حج و زیارت مرا قبول بفرما و مرا از اینجا محروم
برنگردان و این حاضری من آخرین حاضری نباشد، در آینده هم توفیق
حاضری را نصیبم کن و در روز قیامت شفاعت حبیب خود و قربت خود
را نصیب کن.

آخرین سلام:

بعد از این در روزه مطهره برای آخرین سلام حاضر شوید، اول
مطابق طریقه ذکر کرده سلام عرض کنید و دعا کنید.

بعد از این عزم کنید هر جای دنیا که باشم در خدمت و نصرت دین
حق کمر بسته میباشم و مطابق سنت رسول الله ﷺ زندگی خواهم کرد.
حال آداب را رعایت کرده مطابق سنت از مسجد نبوی بیرون شوید و با
دعا و استغفار وطن برگردین.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ

وسائل ضروری برای سفر حج

در سفر حج عموماً حجاج برای وسائل ذیل ضرورت میداشته باشند،
برای سهولت فهرست آن داده میشود:

- ❖ یک عدد بیک
- ❖ چهار جوره لباس مطابق فصل
- ❖ دو جوره چبلی هوای با پلاستیک یا خریطه
- ❖ دو عدد لنگی
- ❖ روغن، شانه، سرمه، آئینه
- ❖ چاقو، قیچی، ناخن گیر،
- ❖ بند تنبان، بند کش
- ❖ یک جانپاک و یک رویپاک
- ❖ برس دندان، کریم دندان، مسواک
- ❖ چند ظروف ضروری و قاشق
- ❖ دو چادر های بزرگ و یک پاکت سوزنک (پنگ)
- ❖ برای خود ادویه ضروری
- ❖ دو عدد احرام
- ❖ یک قرآن پاک کوچک
- ❖ یک کتاب مستند دعا های مسنون
- ❖ سیت کتاب های آسان حج

- ❖ کتاب بنام علیکم بستنی
- ❖ یک تسبیح کوچک و برای طواف تسبیح هفت دانه ئی.
- ❖ فوتو کاپی پاسپورت و تذکره
- ❖ تار و سوزن
- ❖ بوتل آب
- ❖ یک عینک آفتابی
- ❖ اگر برای کم بینی نظر عینک داشته باشید دو عدد عینک با خود بگیرید یا نمره چشم های تان را نزد خود محفوظ کنید.
- ❖ پکه دستی
- ❖ چھتری
- ❖ پودر لیمو یا سفوف

هدایات ضروری

- از تجربه بارها سفر چند سخنان مفید معلوم شد در اینجا آن هم درج کرده میشود.
۱. نمره چیک سفر را با خود در یک کتابچه علیحده بنویسید و سرتیفکیت تفصیلی را جدا محفوظ کنید.
 ۲. صفحه ۱۴،۱۳ پاسپورت را و تکت طیاره را فوتو کاپی کرده با خود جدا محفوظ کنید.
 ۳. خانم ها بدون محرم بیرون نشوند. نیز کارت معلم یا هتل را با خود ضرور داشته باشند.
 ۴. بسیار پول نقد را با خود نگیرید بمقدار ضرورت با خود پول نگاه کنید.
 ۵. برای آمد و رفت در حرم دروازه را متعین کنید این چنین سهولت میشود خصوصاً خانمها برای رفت و آمد یک علامت یا نشانی بزرگ را ذهن نشین کنند.
 ۶. در حرم خانمها برای نشستن یک جای معین را مقرر کنند تا در وقتِ ضرورت در تلاش کردن آسانی شود.
 ۷. انتظام غذا پختن را با مردم عام در شرکت نکنید اکثر در این نزاع میشود.

۸. بازار برای خریداری بسیار کم بروید، زیاد متوجه حاضری در حرم و عبادت باشید.

۹. قبل از حج زیارت مقامات حج را کنید تا در حج آسانی شود.

۱۰. به نیت خدمت هر یکی بروید و از کسی امید خدمت نداشته باشید حتی از اولاد و خانم تان، کارهای خود را خودتان انجام بدهین، و اگر کسی دیگر بکند این را احسان او بدانید.

۱۱. اگر یک رفیق خود را گم کنید پس برای این چند مراکز است مرکز اطفال جدا و از بزرگان جدا است. یک مرکز نزد باب العمره است، با این مراکز رابطه کرده شود، عمه آنجا کافی تعاون میکنند.

۱۲. برای پاکستانی ها غذای عام هتل های آنها موافق نمیباشد، در مکه مکرمه چندین هتل های پاکستانی است نام چند هتل ها مندرجه ذیل است:

❖ مطعم ام القری: طرف باب المروه

❖ مطعم سحر: در شامیه

❖ هتل عطا الله: شبیکه فندق در پشت فردوس مکه

❖ مدینه هتل: در پشت مکه تاور در مسفله

❖ مکه هتل: در پشت مکه تاور در مسفله

۱۳. اگرچه راه برای رفتن بئر زمزم بند است، اما روبروی دروازه بیت الله کناره مطاف برای حاجی ها خصوصی انتظام آب زمزم کرده شدهف بسیار نلکه ها زده شده از آنجا آب زمزم بنوشید، بالای خود بیاندازید و دعا کنید.

۱۴. مرکز جمع و وصول اشیاء گمشده بیرون از مسجد الحرام در مقابل میلین اخضرین است.

۱۵. مرکز اطفال گمشده روبروی باب العمره است.

۱۶. مرکز چوکی های معذوران در منزل اول صفا است. (در آنجا منزل اول بنام منزل دوم مشهور است)

۱۷. اگر کدام امانت قیمتی خود را میخواهید محفوظ کنید پس برای آن چندین مراکز است.

یکی روبروی باب الفهد (صندوق الامانات) است.

بیت الخلاء و غسل خانه ها:

❖ باب بلك نزد عبد العزيز

❖ درمیان باب الفهد و باب ملك عبد العزيز

❖ جانب باب المروه

❖ در شامیه نزد باب المدینه

فهرست وسائل که از مکه مکرمه باید منی برده شود

- ❖ لباس و بوت
- ❖ وسائل حجامت
- ❖ چادر/فرش پلاستیکی/قالینچه
- ❖ چھتری
- ❖ ترموز
- ❖ دیگچه و قاب
- ❖ کاغذ تشناب
- ❖ اشیاء خوردنی بسکیت/کیک/نان سیلو/شیر وغیره
- ❖ یگان کتاب دعاها
- ❖ یک پلاستیک سنگریزه
- ❖ صابن
- ❖ چاقو
- ❖ ادویات
- ❖ تکیه
- ❖ موبائل
- ❖ از حرم پاک اوقات پنج وقت نماز را با خود یادداشت کنید در منی، عرفات و مزدلفه ضرورت میشود.